

Nr 30.

Ankom till riksdagens kansli den 26 februari 1926 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

Uti den till riksdagen den 7 januari 1926 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1926—1927 har Kungl. Maj:t — jämte det under de särskilda huvudtitlarna föreslagits upp- tagande å riksstaten för förenämnda budgetår av erforderliga anslag till dyrtidstillägg — under åberopande av det vid propositionen under rubrik »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor» fogade statsråds- protokollet över finansärenden för sagda dag föreslagit riksdagen

dels godkänna vissa av departementschefen föreslagna ändringar i be- stämmelserna angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl., att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1926.

dels ock besluta,

att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, statens domäner och statens reproduktionsanstalt eller vid av nämnda verk övertagna före- tag eller inrättningar samt dyrtidstillägg åt befattningshavare vid flot- tans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. skola utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkost- nader i övrigt bestridas,

samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker m. fl. anläggningar äro uppdelade i grundlöner och dyrtidstill- lägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skola bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag.

I enlighet med grunderna för riksdagens remiss av statsverksproposi- tionen behandlar utskottet i förevarande utlåtande denna framställning med undantag av de delar, som beröra befattningshavare under jordbruks- departementet och pensions- och indragningsstaterna.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 35—42 i åberopade statsrådsprotokollet.

I anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning hava inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen inom första kammaren, nr 205 av herr *P. Nilsson* i Gränebo och nr 206 av herr *A. Thorberg*, samt inom andra kammaren, nr 212 av herr *E. Hage* m. fl., nr 221 av herr *A. Forssell* och nr 250 av herr *J. Johansson* i Kälkebo.

Ifrågavarande motioner hava hänvisats, så vitt de röra jordbruksärenden, till jordbruksutskottet i vad de angå pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, och i övrigt till statsutskottet.

Herr *Nilsson* i Gränebo har i den av honom väckta motionen, vilken är likalydande med den inom andra kammaren av herr *Johansson* i Kälkebo väckta motionen, hemställt, att riksdagen måtte besluta, att dyrtidstilläggen för befattningshavare i statens tjänst måtte för budgetåret 1926—1927 utgå efter ett till 170 fastställt indextal.

I den av herr *Thorberg* väckta motionen, vilken överensstämmer med den av herr *Hage m. fl.* inom andra kammaren väckta motionen, har yrkats, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag i årets statsverksproposition angående allmänna grunder för dyrtidstilläggets utgående till befattningshavare i statens tjänst, dock med nedanstående ändringar:

1) Stadgandet om minskning av dyrtidstillägget för icke barnförsörjningspliktig befattningshavare, som är under 25 år, utgår.

2) Utöver barnstillägget och det procentuella dyrtidstillägget till befattningshavare utgår ett fast bottenstillägg, med 10 kronor per månad för befattningshavare i de icke nylönereglerade verken och 8 kronor per månad för befattningshavare i de nylönereglerade verken, dock att bottenstillägg och barnstillägg tillsammans ej må uppgå till högre belopp än det procentuella tillägget för motsvarande tid.

3) Uppgår avlöningen för befattningshavare i icke nylönereglerat verk till mera än 620 kronor i månaden samt i nylönereglerat till 750 kronor i månaden, utgår å den del av avlöningen, som överstiger nämnda belopp, icke dyrtidstillägg.

Slutligen har herr *Forssell* i den av honom väckta motionen hemställt, att riksdagen ville besluta sådan ändring i grunderna för dyrtidstillägg för statens befattningshavare, att dyrtidstillägg må utgå även å den del av månadsavlöning, som överstiger 650 kronor för oreglerade och 800 kronor för nyreglerade befattningar.

Beträffande de till stöd för ifrågavarande framställningar anförda skälen får utskottet hänvisa till motionerna.

Gällande allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst tillkommo vid 1923 års riksdag och återfinnas i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265). Enligt denna kungörelse utgå dyrtidstilläggen för olika stora avlöningsbelopp efter ett och samma procenttal. Beträffande befattningshavare med oreglerad avlöning är detta procenttal hälften av talet för levnadskostnadsökningen sedan ingången av augusti

månad 1914; för befattningshavare med nyreglerad avlöning utgår dyrtidstillägget efter ett 18 enheter lägre procenttal. Dyrtidstillägg utgår ej å högre belopp än 650 kronor i månaden för oreglerad och 800 kronor i månaden för nyreglerad avlöning. Förhöjning av dyrtidstillägget på grund av försörjningsplikt gent emot barn under 16 års ålder tillkommer befattningshavare vid oreglerade verk med 5 kronor och vid reglerade verk med 4 kronor för månad och barn. För befattningshavare under 25 år och utan försörjningsplikt som nu nämnts nedsättes dyrtidstillägget med en tiondel.

Beträffande de fortsatta allmänna grunderna för dyrtidstilläggen har departementschefen anfört följande:

»För min del anser jag de nu gällande grunderna för dyrtidstilläggen i såväl sakligt som tekniskt hänseende äga sådana företräden framför dem som tillämpades före den 1 juli 1923 eller som framfördes i nyssnämnda motioner vid 1924 och 1925 års riksdagar, att ett frångående av dessa grunder icke utan tvingande skäl bör äga rum. I överensstämmelse med riksdagens ståndpunkt till detta spörsmål finner jag mig därför böra föreslå, att det gällande systemet bibehålles jämväl för budgetåret 1926—1927.

Beträffande åter systemets detaljer hava tid efter annan yrkanden framkommit som förtjäna upptagas till förnyad prövning. Jag syftar härvid närmast på de framställda kraven på upphävande av gällande bestämmelser rörande *dels* begränsning av dyrtidstillägget uppåt *dels* ock nedsättning av dyrtidstillägget till befattningshavare utan barn och under 25 år. I 1925 års statsverksproposition har också dåvarande chefen för finansdepartementet rörande nämnda krav uttalat, att visst fog kunde förefinnas för kraven på en tillämpning av det proportionella systemet över hela linjen, men samtidigt förklarat, att eventuell ändring av här ifrågavarande detaljbestämmelser borde göras beroende av en pågående, ännu ej avslutad utredning angående avlöningsförhållandena inom statsförvaltningen m. m. I sin skrivelse (nr 80) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. hänvisar ock riksdagen till departementschefens här ifrågavarande uttalande.

Utredningen rörande statens befattningshavares avlöningsförhållanden föreligger numera avslutad och är av trycket utkommen i serien »Sveriges officiella statistik». Såsom huvudresultat av utredningen framgår, att lönenivån för statens befattningshavare under senare år visat avsevärt större genomsnittlig ökning än levnadskostnaderna och särskilt efter genomförandet av lönerogleringarna under år 1920 jämväl större ökning än den årliga löneinkomsten för industriarbetare och dylika. Detta sistnämnda har dock till väsentlig del berott på den senare gruppens avlöningsförluster genom driftinskränkningar, arbetsinställelser m. m. När därför förhållandena under år 1924 stabiliserats, visa lönestegringarna för de båda grupperna nära överensstämmelse. Emellertid utgöra ju de statsanställda en föga enhetlig samhällsgrupp, och även löneutvecklingen har haft en väsentligt olika karaktär för de skilda slagen av funktionärer. Av utredningen kan sålunda tydligt utläsas, att medan för statens arbetare och lägst avlönade tjänstemannagrupper de senaste årens löneutveckling medfört en väsentlig förhöjning av levnadsstandarden, lönestegringen för de högre avlönade stundom hållit sig under den nivå, som angives av levnadskostnadernas genomsnittliga ökning.

Sist anförda förhållande lämnar givetvis ett visst stöd för kraven på höjandet eller borttagandet av gällande maximibegränsning för dyrtidstilläggen. Andra omständigheter synas mig emellertid tala mot den höjning av statens löneutgifter som därav skulle uppkomma. Stor återhållsamhet kräves onekligen i fråga om statens utgifter. Det under de senare åren bedrivna besparingsarbetet har närmast avsett att genom personalreduktion vid statsförvaltningen nedbringa statens löneutgifter. Innan man på detta område lyckats genomföra besparingar av mera avsevärd omfattning, torde lönestegringar av allmänna natur ej böra utan nödtvång genomföras.

För de framställda kraven på upphävande av gällande bestämmelser rörande nedsättning av dyrtidstilläggen åt befattningshavare under 25 år och utan barn lämnar förberörda statistiska utredning intet stöd. De befattningshavargrupper där man företrädesvis har att söka befattningshavare under 25 år hava tvärtom blivit i lönehänseende så väl tillgodosedda, att ett upphävande av gällande bestämmelser i detta hänseende icke synes motiverat.»

I två särskilda detaljhänseenden har departementschefen föreslagit ändringar av nu gällande dyrtidstilläggsbestämmelser.

I stället för de i § 2, första och andra stycket, av kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 265) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst nu intagna bestämmelserna skulle sålunda stadgas, att Kungl. Maj:t äger med ledning av genom socialstyrelsens försorg verkställda beräkningar rörande den ökning i levnadskostnader som inträtt efter ingången av augusti månad 1914 fastställa det tal, som skall anses motsvara medelökningen i levnadskostnader för nästföregående budgetår, samt att detta tal för levnadskostnadsökningen skall tjäna till grund för dyrtidstilläggets bestämmande under det löpande budgetåret.

Ytterligare har en mindre förändring ifrågasatts uti följande hänseende. Samtliga de lönereglerna, som enligt gällande dyrtidstilläggskungörelser medfört tillämpandet av de mindre gynnsamma grunderna för dyrtidstilläggens utgående, hänföra sig till en tänkt prisnivå, sådan denna skulle gestaltat sig i början av 1920-talet, om den närmast före år 1914 rådande årliga prisstegringen fortgått med oförändrad styrka. De nya lönereglerna, som år 1925 genomförts eller senare komma att genomföras och som anpassats eller komma att anpassas till nämnda tänkta prisnivå, böra följaktligen medföra, att dyrtidstilläggen till vederbörande befattningshavare fastställas efter de mindre gynnsamma grunderna. I överensstämmelse med den sålunda utvecklade tankegången har nu en sådan omformulering av dyrtidstilläggsbestämmelserna ansetts böra vidtagas, att vid varje lönereglering, vid vilken löner avpassats efter förutnämnda tänkta prisnivå, de mindre gynnsamma dyrtidstilläggsgrunderna utan vidare skulle bliva tillämpliga.

Kostnaderna för dyrtidstilläggen skulle med en antagen index av 174 för dela sig på följande sätt:

	Milj.
<i>Dyrtidstillägg vid affärsverken</i>	32.0
<i>Dyrtidstillägg i övrigt:</i>	
1. Allmänna anslagen till dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst å huvudtitlarna II—X	27.5
2. Statsunderstödda undervisningsanstalter	21.0
3. Mynt- och justeringsverket m. fl.	0.2
4. Övriga dyrtidstillägg å huvudtitlarna II—X.....	1.0
5. F. d. befattningshavare samt änkor och barn m. fl.	9.0
6. Pensionerade båtsmän m. fl.	1.3
	Summa 60.0
	Tillsammans 92.0.

Under de tre senaste budgetåren hava dyrtidstilläggen utgått i enlighet med vid 1923 års riksdag godkända bestämmelser i ämnet. Enligt sålunda fastställda grunder skola dessa tillägg beräknas proportionellt i förhållande till övrig utgående avlöning, dock med visst hänsynstagande till befattningshavare med minderåriga barn.

I likhet med departementschefen vill utskottet tillstyrka, att ifrågavarande grunder jämväl för nästkommande budgetår i stort sett oförändrade bibehållas.

Emellertid har departementschefen beträffande sättet för bestämmande av det tal, som skall anses motsvara levnadskostnadsökningen, föreslagit den förändringen, att, medan detta enligt nuvarande grunder fastställs kvartalsvis, detsamma skulle fr. o. m. nästa budgetår fastställas för hela budgetåret med ledning av medeltalet för levnadskostnadsindex under närmast föregående budgetår. Utan att vilja förneka att detta nya beräkningssätt skulle kunna medföra vissa praktiska fördelar, särskilt med avseende å dyrtidstilläggens uträkning inom ämbetsverken, måste dock utskottet anse tvivelaktigt, hurvida prisläget ännu nått en tillräcklig stabilitet för genomförande av en dylik ändrad norm för indextalets bestämmande. Med hänsyn härtill anser utskottet lämpligast att jämväl i denna del bibehålla nuvarande grunder oförändrade.

Däremot har utskottet icke funnit anledning till erinran mot en av departementschefen förordad omformulering av nu gällande dyrtidstilläggsbestämmelser i syfte att vid förekommande nyregleringar av löner de för kommunikationsverken med flera verk gällande dyrtidstilläggsgrunderna skola bli tillämpliga utan att för ändamålet erfordras särskilt riksdagsbeslut eller författningsändring.

I avseende å de av herr Nilsson i Gränebo och Johansson i Kälkebo i ämnet väckta motionerna har påyrkats, att det för beräkningen av dyrtidstilläggen gällande indextalet måtte av riksdagen för nästkommande budgetår fastställas till 170. Detta förslag är närmast framställt i anledning av departementschefens förberörda förslag om indextalets fastställande för helt budgetår. Då utskottet, på sätt av det ovan anförda framgår, icke kunnat

Utskottets
yttrande.

förorda detta system, följer härav att utskottet ej heller kan biträda ifrågavarande motioner.]

De av herr Thorberg och herr Hage med flera väckta likalydande motionerna gå ut på att utöver dyrtidstillägg och barntillägg skulle till varje befattningshavare, oberoende av dennes ålder och oavsett hans ställning som familjeförsörjare eller icke, utbetalas ett bottentillägg av 10, respektive 8 kronor för månad. Utskottet vill allenast erinra, hurusom liknande yrkanden framkommit såväl vid 1924 som 1925 års riksdagar. I enlighet med statsutskottets hemställan hava dock de sålunda gjorda förslagen icke vunnit riksdagens bifall. Under hänvisning till vad utskottet tidigare i detta avseende anfört, får utskottet] avstyrka de nu i samma syfte motionsvis gjorda yrkandena. Ej heller har utskottet ansett sig kunna biträda de i nämnda båda motioner framförda kraven på att nuvarande begränsning av dyrtidstilläggen åt befattningshavare under 25 år och utan barn skulle borttagas. Såsom departementschefen framhållit, måste nämligen ifrågavarande befattningshavare anses vara i avlöningshänseende så jämförelsevis väl tillgodosedda, att en ändring av nu gällande bestämmelser icke synes motiverad.

På de av departementschefen i ämnet anförda skäl anser sig utskottet likaledes böra avstyrka det av herr Forssell motionsvis framförda förslaget om upphävande av nuvarande begränsning av de avlöningsbelopp, å vilka dyrtidstillägg högst må utgå.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anfört får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) beträffande befattningshavare, hörande under andra —åttonde samt tionde huvudtitlarna, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, i vad avser ändring av § 2 av kungörelsen i ämnet den 15 juni 1923 (nr 265), samt med avslag jämväl å herrar Nilssons i Gränebo, Johanssons i Kälkebo, Forssells, Thorbergs och Hages m. fl. i ämnet väckta motioner (I: 205, II: 250, II: 221, I: 206 och II: 212), de båda sistnämnda motionerna i vad desamma skilja sig från utskottets förslag, godkänna av utskottet härövan tillstyrkt ändring i bestämmelserna angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, att lända till efterrättelse från och med den 1 juli 1926,

b) besluta,

att dyrtidstillägg åt befattningshavare och pensionärer vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk eller vid av nämnda verk övertagna företag eller inrättningar skola utgå av de medel, av vilka verkets eller institutionens omkostnader i övrigt bestridas,

samt att, där arbetslönerna vid arméns och marinens verkstäder och fabriker med flera anläggningar äro uppdelade i grundlöner och dyrtidstillägg, kostnaderna för dyrtidstilläggen skola bestridas från vederbörande underhålls- eller anskaffningsanslag.

Stockholm den 26 februari 1926.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, Oscar Olsson, C. G. Ekman, O. Bergqvist, E. J. G. Rosén, E. A. Hallin, J. G. Walles, P. A. Bergström, J. Jeansson, K. E. Andersson* i Eliantorp och *A. R. Rooth*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson* i Blädinge, *O. Olsson* i Kullenbergstorp, *A. Å. Törnkvist* i Karlskrona, *E. Kristensson* i Göteborg, *J. Jönsson* i Revinge, *O. Nilsson* i Örebro, *S. Persson* i Fritorp och *C. Lindskog*.

Reservation

av herr *O. Olsson* i Kullenbergstorp.
